

img1

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS

NUTARTIS LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2023 m. birželio 29 d.
Vilnius

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, susidedanti iš teisėjų Godos Ambrasaitės-Balynienės (pranešėja), Artūro Driuko (kolegijos pirmininkas) ir Jūratės Varanauškaitės, teismo posėdyje kasacine rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo civilinę bylą pagal **suinteresuoto asmens uždarnosios akcinės bendrovės „Baltijos unigrupė“** kasacinį skundą dėl Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 20 d. nutarties peržiūrėjimo civilinėje byloje pagal pareiškėjos Rusijos Federacijos Respublikoje registruotos ribotos atsakomybės bendrovės „KelBi“ prašymą pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Rusijos Federacijos prekybos ir pramonės rūmų Tarptautinio komercinio arbitražo teismo 2022 m. rugpjūčio 5 d. sprendimą arbitražo byloje Nr. M-175/2021, suinteresuotas asmuo uždaroji akcinė bendrovė „Baltijos unigrupė“.

Teisėjų kolegija

nustatė:

I. Ginčo esmė

1. Kasacinėje byloje sprendžiama dėl teisės normų, reglamentuojančių arbitražinio susitarimo galiojimo sąlygas pagal 1956 m. Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencijos (toliau – ir CMR konvencija, Konvencija) 33 straipsnį, pagrindą atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje užsienio arbitražo sprendimą dėl jo prieštaravimo viešajai tvarkai ir arbitražo proceso šalies teisės būti išklausytai pažeidimo, aiškinimo ir taikymo.
2. Pareiškėja prašė teismo pripažinti ir leisti vykdyti Lietuvos Respublikoje Rusijos Federacijos prekybos ir pramonės rūmų Tarptautinio komercinio arbitražo teismo (toliau – Arbitražo teismas) 2022 m. rugpjūčio 5 d. sprendimą arbitražo byloje Nr. M-175/2021 (toliau – Arbitražo sprendimas), kuriuo pareiškėjai Rusijos Federacijos Respublikoje registruotai ribotos atsakomybės bendrovei „KelBi“ iš suinteresuoto asmens priteista 40 147,53 Eur prarasto krovinio vertės, 4988,39 Eur nuostolių atlyginimo, 8361 Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) dolerio kompensacija pareiškėjos išlaidoms, susijusioms su sumokėtomis registravimo ir arbitravimo rinkliavomis.
3. Suinteresuotas asmuo prašė netenkinti pareiškėjos prašymo. Jis nurodė, kad Arbitražo teismas neturėjo kompetencijos nagrinėti ginčą, nes arbitražinė išlyga negalioja dėl joje nenustatytos CMR konvencijos reikalaujamos privalomos arbitražinio susitarimo sąlygos. Pagal CMR konvenciją, šalių susitarimas dėl ginčų sprendimo arbitraže yra galiojantis tik tuo atveju, jeigu šiuo susitarimu šalių pasirinktas arbitražas, sprendamas ginčas, bus įpareigotas vadovautis konvencijos nuostatomis. Tarp šalių sudarytos 2021 m. liepos 14 d. sutarties Nr. 14/7-2021 dėl krovinių vežimo kelių transportu (toliau – Sutartis) 8.1 punkte suformuluotoje arbitražinėje išlygoje nėra įtvirtinta, kad Arbitražo teismas vadovausis CMR konvencija. Arbitražo teismas nesivadovavo CMR konvencija ir jos netaikė į šios konvencijos sritį patenkančioms bei jos imperatyviai reglamentuojamiems santykiams. Nors šis teisės aktas buvo formaliai paminėtas, tačiau buvo visiškai ignoruotas imperatyvus reglamentavimas, įtvirtinantis maksimalią iš vežėjo galimą priteisti kompensacijos sumą. Arbitražo teismo padaryti materialiosios teisės pažeidimai reiškia viešosios tvarkos pažeidimą. Be to, suinteresuoto asmens atstovui negalėjus dalyvauti 2022 m. gegužės 30 d. Arbitražo teismo posėdyje ir apie tai nedelsiant informavus arbitrus, posėdis nebuvo atidėtas, byla buvo išnagrinėta atstovui nedalyvaujant.

II. Teismo procesinio sprendimo esmė

4. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija 2022 m. gruodžio 20 d. nutartimi nutarė pripažinti ir leisti vykdyti Arbitražo teismo sprendimą.
5. Kolegija vadovavosi 1958 m. Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (toliau – Niujorko konvencija) V straipsnio 1 dalies nuostatomis, taip pat kasacinio teismo išaiškinimais, pagal kuriuos užsienio valstybių arbitražo teismų sprendimų pripažinimo procedūra reiškia tik konkrečių Niujorko konvencijos V straipsnyje įtvirtintų nepripažinimo pagrindų buvimą ar nebuvimą patikrinimą, todėl sprendžiant dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje negali būti tikrinamas jo teisėtumas ir pagrįstumas; prezumpcijos, jog atitinkamai arbitražinis susitarimas yra galiojantis, o arbitražo sprendimas – vykdytinas, gali būti paneigiamos Niujorko konvencijoje įtvirtintais pagrindais; pareiga įrodyti aplinkybes, sudarančias užsienio valstybės arbitražo teismo sprendimo

nepripažinimo pagrindą, tenka jį taikyti reikalaujančiai arbitražo šaliai.

6. Dėl suinteresuoto asmens argumento, kad jo atstovas, Rusijos pilietis A. B., dėl nuo jo nepriklausančių techninių kliūčių negalėjo laiku atvykti į arbitražo vietą, apie tai telefonu informavo arbitrus, tačiau bylos nagrinėjimas nepagrįstai nebuvo atidėtas, teisėjų kolegija pažymėjo, kad suinteresuotas asmuo neneigia, jog apie Arbitražo teisme nagrinėjamą bylą jam buvo pranešta, tačiau teigia, jog neva įgaliotam asmeniui nesudaryta galimybė dalyvauti ginčo nagrinėjime ir pateikti paaiškinimus. Kolegijos vertinimu, šie argumentai nesuponuoja, kad Arbitražo teismo sprendimas negali būti pripažintas Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies b punkto pagrindu. Suinteresuotas asmuo nenurodė ir nepagrindė, kokios būtent techninės kliūtys sutrukdė jo įgaliotam atstovui atvykti į ginčo nagrinėjimą, be to, Arbitražo teismo sprendime pažymėta aplinkybė dėl posėdžio pradžioje gauto skambučio iš asmens, prisistačiusio suinteresuoto asmens atstovu, tačiau pažymėta ir tai, kad atstovas nurodė už 30 min. atvyksiantis į posėdį, dėl to buvo padaryta 1 val. pertrauka, tačiau atstovas posėdyje taip ir nepasirodė.
7. Dėl suinteresuoto asmens argumento, kad Sutarties 8.1 punkte suformuluotoje arbitražinėje išlygoje nenustatyta, jog Arbitražo teismas vadovausis CMR konvencija, todėl laikytina, kad šalių susitarimas dėl ginčų sprendimo arbitraže negalioja, kolegija nurodė, kad nors Sutarties 8.1 punkte tiesiogiai neįtvirtinta CMR konvencijos 33 straipsnio reikalaujama sąlyga, sisteminiis Sutarties aiškinimas leidžia spręsti, jog Arbitražo teismas buvo įpareigotas vadovautis CMR konvencija. Tokią išvadą kolegija padarė atsižvelgdama į Sutarties 2.2 punkte įtvirtintą sąlygą, kad šalys savo veikloje vadovaujasi, be kita ko, konvencijomis, reguliuojančiomis krovinių pervežimą kelių transportu, taip pat į 4.3, 4.5 punktus, kuriuose, nustatant šalių įsipareigojimus, minimas ir CMR važtaraštis. Kolegija vertino, kad šalys, susitardamos, jog jų veiksmams pagal Sutartį bus atliekami ir susiklostę santykiai reguliuojami CMR konvencijos nuostatomis, atitinkamai nusprendė ir dėl savo santykių ginčo atveju reguliavimo būtent CMR konvencijos nuostatomis. Arbitražo teismas, kaip pažymėjo kolegija, sprendime rėmėsi CMR konvencija, todėl šios konvencijos 33 straipsnio tikslas iš esmės buvo pasiektas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-181/2013). Kolegija konstatavo, kad suinteresuoto asmens argumentai dėl netinkamo CMR konvencijos aiškinimo ir taikymo nepaneigia arbitražinės išlygos galiojimo. Sprendžiant dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje negali būti tikrinamas jo teisėtumas ir pagrįstumas, ko iš esmės siekia suinteresuotas asmuo.
8. Pagal Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktą, arbitražo sprendimą pripažinti ir vykdyti gali būti atsisakoma, jei tos šalies, kurios prašoma pripažinti ir vykdyti, kompetentinga valdžios institucija pripažįsta, kad to sprendimo pripažinimas ir vykdymas prieštarauja šios šalies viešajai tvarkai. Kolegija atsižvelgė į tai, kad sąvoka „viešojo tvarka“ tarptautinio arbitražo doktrinoje ir praktikoje aiškinama kaip tarptautinė viešojo tvarka, apimanti fundamentalius sąžiningo proceso principus, taip pat imperatyviasias teisės normas, įtvirtinančias pagrindinius ir visuotinai pripažintus teisės principus (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. birželio 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-182-969/2019); viešosios tvarkos pažeidimu pripažįstami atvejai, kai nustatoma, kad užsienio arbitražo sprendimo pripažinimas ir vykdymas prieštarautų Lietuvos Respublikos Konstitucijos įtvirtintiems pagrindiniams teisės principams ir moralės normoms, pripažįstamiems tarptautiniu mastu, taip pat kai arbitražo sprendimas ar arbitražinis susitarimas išgautas prievarta, apgaule ar grasinimu ir kita (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-443/2008).
9. Kolegija nurodė, kad suinteresuotas asmuo viešosios tvarkos pažeidimą iš esmės argumentuoja netinkamu CMR konvencijos aiškinimu ir taikymu, tačiau sprendžiant, ar prašomas panaikinti Arbitražo teismo sprendimas neprieštarauja viešajai tvarkai, nesprendžiama, ar arbitražo teismas tinkamai nustatė faktines aplinkybes ir tinkamai jas vertino, nenagrinėjama, kaip buvo tiriami įrodymai arbitražo procese, taip pat nevertinama, ar tinkamai buvo taikytos proceso ir materialiosios teisės normos, nes tai nėra proceso dėl arbitražo teismo sprendimo apskundimo dalykas. Be to, Arbitražo teismo sprendimo turinio vertinimas nepatenka į viešosios tvarkos išlygą. Remiantis nurodyta viešosios tvarkos samprata, suinteresuoto asmens argumentai dėl netinkamo CMR konvencijos aiškinimo ir taikymo, priteisto nuostolių atlyginimo dydžio nepatvirtina šios tvarkos pažeidimo.
10. Kolegija pažymėjo, kad dėl Rusijos 2022 m. vasario 24 d. pradėtos neišprovokuotos ir nepateisinamos invazijos į Ukrainos Respubliką Europos Sąjungos lygiu yra taikomos ribojamosios priemonės (sankcijos), kurių paskirtis atspindi pagrindinius Europos Sąjungos ir Lietuvos Respublikos teisės principus, todėl jos patenka į Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b taikymo apimtį ir atitinkamai taikomos sankcijos gali būti atsisakymo teikti teisinę pagalbą pagrindu pagal minėtą tarptautinės sutarties straipsnį. Nustatyta, kad pareiškėja nėra įtraukta į konsoliduotą asmenų, grupių ir subjektų, kuriems taikomos Europos Sąjungos finansinės sankcijos, sąrašą. Pareiškėja buvo įpareigota pateikti duomenis, kokia yra jos nuosavybės forma, kas yra įmonės savininkai, kokie asmenys turi sprendimų priėmimo teisę, kaip yra paskirstomos jos pelnas. Patikrinusi pareiškėjos pateiktus duomenis, teisėjų kolegija nenustatė, kad pareiškėja būtų susijusi su asmenimis, grupėmis ir subjektais, kuriems taikomos Europos Sąjungos finansinės sankcijos, todėl nenustatytas pagrindas atsisakyti teikti teisinę pagalbą.
11. Nenustačiusi Niujorko konvencijos V straipsnio 1, 2 dalyse įtvirtintų pagrindų buvimo, kolegija nusprendė, kad Arbitražo teismo sprendimas pripažintinas ir jį leistina vykdyti Lietuvos Respublikoje.

III. Kasacinio skundo ir atsiliepimo į jį teisiniai argumentai

12. Kasaciniu skundu suinteresuotas asmuo prašo panaikinti Lietuvos apeliacinio teismo 2022 m. gruodžio 20 d. nutartį ir priimti naują nutartį – pareiškėjos prašymą atmesti arba perduoti bylą iš naujo nagrinėti apeliacinės instancijos teismui. Kasacinis skundas grindžiamas šiais argumentais:
 - 12.1. Teismas netinkamai aiškino ir taikė CMR konvencijos 33 straipsnį, padarė nepagrįstą išvadą dėl arbitražinės išlygos galiojimo. Arbitražinėje išlygoje nesant aiškiai ir tiesiogiai nurodytos arbitražo pareigos vadovautis CMR konvencija, šios konvencijos 33 straipsnio reikalavimus atitinkančios (taigi teisėtos ir galiojančios) arbitražinės išlygos sudarymo faktas galėtų būti konstatuojamas tik teismui įsitikinus, kad egzistuoja abi šios sąlygos: kitose Sutarties nuostatose konkrečiai nurodyta, kad pervežimai atliekami vadovaujantis būtent CMR konvencijos nuostatomis; faktiškai ginčas Arbitražo teisme sprendtas remiantis CMR konvencijos nuostatomis (visi į CMR konvencijos taikymo apimtį patenkantys, ja reguliuojami santykiai spręsti vadovaujantis būtent šia konvencija).
 - 12.2. Teismas nepagrįstai kaip precedentu rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-181/2013 pateiktais išaiškinimais, nes bylų faktinės aplinkybės skiriasi iš esmės. Byloje Nr. 3K-7-181/2013 nustatyta, kad šalys sutartyje buvo aiškiai sutarusios, jog pervežimai bus atliekami vadovaujantis CMR konvencijos nuostatomis, be to, konstatuota, kad šalių ginčas arbitražo teisme sprendtas tinkamai, CMR konvencijos reguliuojamiems santykiams taikant šios konvencijos nuostatas. Nagrinėjamos bylos atveju, priešingai nei nurodė teismas skundžiamoje nutartyje, jokiame Sutarties punkte nenustatytas įsipareigojimas Arbitražo teismui vadovautis CMR konvencija (Sutartyje net nenurodyta, kad pervežimai atliekami vadovaujantis šios konvencijos nuostatomis). Nepagrįsta ir teismo išvada, kad Arbitražo teismas sprendime rėmėsi CMR konvencija, taigi šios konvencijos 33 straipsnio tikslas iš esmės buvo pasiektas. Arbitražo teismo sprendimu pareiškėjai iš suinteresuoto asmens priteistas nuostolių, kuriuos pareiškėja patyrė dėl verslo partnerių pritaikytų baudų už prekių nepristatymą pagal sudarytas sutartis, atlyginimas, nors imperatyvios CMR konvencijos 23 straipsnio nuostatos draudžia iš vežėjo priteisti tokias sumas. Sprendžiant dėl reikalavimo priteisti

prarasto krovinio vertę, nors formaliai paninėta, tačiau taip pat nesivadovauta CMR konvencija, neatsižvelgta į imperatyvų reglamentavimą dėl maksimalios iš vežėjo galimos priteisti kompensacijos sumos. Taigi, šios bylos atveju ne tik nebuvo šalių susitarimo ginčus spręsti ir pervežimus vykdyti vadovaujantis CMR konvencija, nenustatyta pagal CMR konvencijos 33 straipsnį privaloma arbitrų pareiga remtis CMR konvencija, bet ir faktiškai arbitrai CMR konvencijos reglamentuojamus klausimus sprendė nesiremiant šios konvencijos nuostatomis ir jų netaikydami, nepagrįstai išplėsdami vežėjui taikytinos atsakomybės ribas.

- 12.3. Teismas pažeidė pareigą *ex officio* (savo iniciatyva) patikrinti, ar neegzistuoja Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punkte nustatytas pagrindas atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimą kaip prieštaraujantį viešajai tvarkai, o tai lėmė leidimą vykdyti Lietuvoje viešajai tvarkai, imperatyvioms teisės normoms prieštaraujantį Arbitražo teismo sprendimą. Teismas nepagrįstai ir neteisėtai neįvertino Arbitražo teismo sprendimo prieštaravimo Lietuvos viešajai tvarkai, t. y. neįvertino aplinkybės, kad dalis sumų Arbitražo teismo sprendimu priteistos neteisėtai, pažeidžiant imperatyvų draudimą išplėsti vežėjui taikomos atsakomybės ribas, taip pažeidžiant Lietuvos Respublikos įsipareigojimą laikytis CMR konvencijos, o toks pažeidimas *per se* (savaimė) laikytinas viešosios tvarkos pažeidimu. Kasacinis teismas yra nurodęs, kad niekiniais pripažintini visi šalių susitarimai dėl didesnės vežėjo atsakomybės, nei nustatyta konvencijoje (pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. gegužės 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-177/2009). Kasacinis teismas taip pat yra nurodęs, kad negautų pajamų ir kitų su vežimu susijusių nuostolių (šalutinių nuostolių) vežėjas neatlygina (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2001 m. birželio 15 d. nutarimo Nr. 31 35 punktas). Taigi egzistuoja aplinkybės, patvirtinančios Arbitražo teismo sprendimo nesuderinamumą su viešąja tvarka Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punkto prasme.
- 12.4. Teismas netinkamai aiškino ir taikė Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies b punktą, nepagrįstai nutarė pripažinti ir leisti vykdyti Arbitražo teismo sprendimą, priimtą pažeidus suinteresuoto asmens teisę būti išklausytam Arbitražo teismo sprendimas priimtas suinteresuotam asmeniui neturėjus realios galimybės išdėstyti savo poziciją, nesutikimą su pareiškėjos reikalavimais. Suinteresuotam asmeniui nežinomi Rusijos teisės aktų reikalavimai, jis neturi galimybės tiesiogiai dalyvauti, ginti savo teises teismuose ar arbitraže Rusijoje. Nei suinteresuotam asmeniui, nei jo įgaliotam dokumentus gauti ir priimti atstovui tiesiogiai neįteikta informacija, dokumentai apie paskirtą Arbitražo teismo posėdį. Apie posėdį suinteresuoto asmens atstovas sužinojo iš pareiškėjos advokato, likus labai nedaug laiko iki jo. Tai lėmė, kad atstovas negalėjo laiku atvykti į arbitražo vietą ne dėl nuo jo priklausiusių techninių kliūčių. Nors atstovas paskambinęs telefonu prašė sustabdyti žodinį bylos nagrinėjimą, arbitražo posėdis neatidėtas vėlesnei datai, padaryta tik trumpa pertrauka, bet ji nebuvo pakankama. Kai pavėlavęs atstovas atvyko į arbitražą, jis buvo informuotas, kad byla jau išnagrinėta. Arbitražo teismas nedėjo net minimalių pastangų tam, kad būtų užtikrinta šalies teisė būti išklausytai arbitražo byloje. Tinkamai taikydamas Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies b punktą, teismas turėjo padaryti išvadą, kad byla arbitraže buvo išnagrinėta suinteresuotam asmeniui tinkamai nepranešus apie arbitražo nagrinėjimą, nesudarius galimybės pateikti paaiškinimų, ir tuo pagrindu turėjo atsisakyti tenkinti pareiškėjos prašymą.
13. Pareiškėja atsiliepimu į suinteresuoto asmens kasacinį skundą prašo jį atmesti, skundžiamą nutartį palikti nepakeistą, priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą. Atsiliepime nurodomi šie argumentai:
- 13.1. Nepagrįsti suinteresuoto asmens teiginiai, kad Arbitražo teismo sprendimas prieštarauja imperatyvioms teisės normoms – CMR konvencijos nuostatomis. Sprendžiant dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvoje negali būti tikrinamas jo teisėtumas ir pagrįstumas. Arbitražo teismas bylas nagrinėja aiškindami ir taikydami *inter alia* (be kita ko), imperatyviasias teisės normas. Taigi į viešosios tvarkos išlygos ribas paprastai nepatenka arbitražo teismo sprendimo patikrinimas imperatyviųjų teisės normų tinkamo taikymo aspektu. Priešingas aiškinimas reikštų, kad užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo procese yra revizuojamas pats arbitražo sprendimas.
- 13.2. Argumentą, kad Arbitražo teismas nesivadovavo CMR konvencija, paneigia sprendimų turinys (sprendime nurodyta, kad nagrinėjant su vežimu susijusius santykius taikomos CMR konvencijos nuostatos).
- 13.3. Suinteresuotas asmuo nepagrįstai nurodo, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-181/2013 neturi precedentinės reikšmės. Šalys Sutartyje aiškiai nustatė, kad yra taikoma konvencija, reguliuojanti krovinių pervežimą kelių transportu, – taigi CMR konvencija, tai tiesiogiai nurodė ir arbitrai.
- 13.4. Suinteresuotas asmuo nepagrįstai teigia, kad yra Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punkte nustatytas pagrindas atsisakyti tenkinti pareiškėjos prašymą, nes Arbitražo teismo sprendimas prieštarauja viešajai tvarkai. Arbitražo teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti procedūroje viešojo tvarka turi būti suprantama siauriau nei nacionalinė viešojo tvarka ir turi būti aiškinama atsižvelgiant į tarptautinį Niujorko konvencijos pobūdį bei jos siekiamus tikslus – užtikrinti užsienio arbitražo sprendimų, priimtų išnagrinėjus komercinius ginčus, pripažinimą ir vykdymą ir taip garantuoti arbitražų sprendimų laisvą judėjimą tose valstybėse, kurios yra Niujorko konvencijos narės. Taip pat ji turi apimti tokius principus, kurie pasižymėtų universalumu ir, nepriklausomai nuo skirtingų nacionalinių teisės sistemų ir jose galiojančio teisinio reglamentavimo, apgintų svarbiausias vertybes. Vertindamas prašomo pripažinti arbitražo teismo sprendimo atitiktį Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punkte nurodytai viešosios tvarkos išlygai, teismas nesprendžia, ar arbitražo teismas tinkamai nustatė faktines aplinkybes ir tinkamai jas vertino, nenagrinėja, kaip buvo tiriami įrodymai arbitražo procese, taip pat nevertina, ar tinkamai buvo taikytos proceso ir materialiosios teisės normos. Nėra teisinio pagrindo laikyti, kad suinteresuoto asmens abejonės dėl imperatyvių reikalavimų taikymo yra pagrįstos, juolab kad jos apskritai galėtų patekti į viešosios tvarkos apibrėžtį.
- 13.5. Suinteresuotas asmuo nepagrįstai teigia, kad yra Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies b punkte nustatytas pagrindas atsisakyti tenkinti pareiškėjos prašymą, nes suinteresuotas asmuo neturėjo galimybės pateikti savo poziciją, ginti savo teises Arbitražo teismo nagrinėtoje byloje. Arbitražo teismas ir pareiškėja dėjo maksimalias pastangas, kad suteiktų suinteresuotam asmeniui galimybę pareikšti savo poziciją bet kokių formatu. Pareiškėja du kartus teikė pretenzijas, 2022 m. vasario 22 d. teismas siuntė visą bylos medžiagą (suinteresuotas asmuo ją gavo 2022 m. vasario 23 d.), 2022 m. kovo 21 d. teismas siuntė pranešimą apie arbitrų paskyrimą (suinteresuotas asmuo jį gavo 2022 m. kovo 22 d.), 2022 m. balandžio 13 d. teismas teikė pranešimus apie galimybę dalyvauti posėdyje nuotoliniu būdu (suinteresuotas asmuo gavo 2022 m. balandžio 24 d.). Suinteresuotas asmuo turėjo atstovą (advokatą), kurio įgaliojimas galiojo iki 2024 m. spalio 1 d. Paskambinęs Arbitražo teismui posėdžio dieną atstovas prašė atidėti bylos nagrinėjimo pradžią 30 minučių,

posėdis atidėtas 1 val., tačiau atstovas nepasirodė. Suinteresuotas asmuo nepagrindė, kad jam nebuvo tinkamai pranešta apie teismo posėdžio dieną ir laiką. Byloje nėra įrodymų, kurie pagrįstų nurodytas aplinkybes dėl trukdymo suinteresuoto asmens atstovui dalyvauti 2022 m. rugpjūčio 5 d. posėdyje, per 5 mėnesius pateikti savo poziciją raštu. Suinteresuotas asmuo nė karto neatsakė į Arbitražo teismo pranešimus ir nepareikšė prieštaravimų dėl ginčo (jurisdikcijos) kompetencijos.

14. Suinteresuotas asmuo 2023 m. gegužės 9 d. Lietuvos Aukščiausiajam Teismui pateikė prašymą stabdyti šios kasacinės bylos nagrinėjimą (2023 m. gegužės 26 d. toks prašymas pateiktas pakartotinai). Prašymas grindžiamas Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso (toliau – ir CPK) 163 straipsnio, reglamentuojančio privalomą bylos sustabdymą, 1 dalies 3 punktu, taip pat CPK 164 straipsnio 4 punktu. Prašyme nurodyta, kad Arbitražo sprendimo, kuris buvo pripažintas ir leistas vykdyti Lietuvos Respublikoje, galiojimo klausimas dar nėra galutinai išspręstas, Maskvos miesto arbitražo teisme nagrinėjama byla Nr. A40-8757/23-107-67, iškelta pagal UAB „Baltijos unigrupė“ ieškinį (pareiškimą) dėl šio sprendimo panaikinimo. Jei šios kasacinės bylos nagrinėjimas nebus sustabdytas, gali susidaryti teisinėje valstybėje netoleruotina situacija, kai išnagrinėjus šią bylą, kurioje bus sprendžiamas klausimas dėl to, ar pagrįstai ir teisėtai skundžiama nutartini buvo nutarta pripažinti ir leisti vykdyti Arbitražo teismo sprendimą, vėliau paaiškėtų, kad šis sprendimas yra neteisėtas ir negaliojantis.
15. Pareiškėja pateikė atsiliepinį į suinteresuoto asmens prašymą, kuriame nurodė, kad, atsižvelgiant į Niujorko konvencijos V straipsnio 1 punkto e papunktį ir VI straipsnyje įtvirtintą reguliavimą, nėra pagrindo jį tenkinti. Pareiškėja pažymėjo, kad suinteresuotas asmuo tik 2023 m. gegužės 9 d. pateikė dar 2023 m. sausio 27 d. priimtą Maskvos miesto arbitražo teismo nurodymą, neįvardydamas priežasčių, kodėl tiek ilgai delsė. Taip pat jis pateikė Maskvos arbitražo teismo 2023 m. kovo 22 d. nutarimą, kuriuo byla paskirta nagrinėti 2023 m. gegužės 10 d., tačiau iki šios dienos nepatiksino duomenų apie bylą. Suinteresuotas asmuo neneigia, kad Arbitražo sprendimo vykdymas iki šiol nėra sustabdytas. Trijų mėnesių terminas Arbitražo sprendimui apskūsti yra praleistas, taigi suinteresuotas asmuo tik vilkina procesą.

Teisėjų kolegija
k o n s t a t u o j a :

IV. Kasacinio teismo argumentai ir išaiškinimai

Dėl bylos sustabdymo

16. Niujorko konvencijos VI straipsnyje nustatyta, jog jeigu V straipsnio 1 punkto e papunktį nurodytai kompetentingai valdžios institucijai pateiktas prašymas panaikinti ar sustabdyti arbitražo sprendimo vykdymą, tai ta valdžios institucija, į kurią kreiptasi prašant pripažinti ir vykdyti šį sprendimą, gali, jeigu pripažins esant tikslinga, atidėti klausimo dėl šio sprendimo vykdymo išsprendimą, taip pat gali, tai pusei, kuri prašo pripažinti ir vykdyti šį sprendimą, prašant, įpareigoti antrąją pusę pateikti reikiamą garantiją.
17. Niujorko konvencija yra tiesioginio taikymo teisės aktas. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad, atsižvelgiant į Niujorko konvencijos III straipsnyje nustatytas taisykles ir VI straipsnio nuostatas, tais atvejais, kai pagal Niujorko konvencijos VI straipsnį pareiškiamas prašymas sustabdyti bylos dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo jį vykdyti Lietuvoje nagrinėjimą, iki kilmės valstybėje bus išnagrinėtas šio sprendimo panaikinimo klausimas, CPK 163 straipsnyje įtvirtinti privalomieji civilinės bylos nagrinėjimo sustabdymo pagrindai netaikytini. Tokiais atvejais šį klausimą nagrinėjantis teismas civilinę bylą gali sustabdyti vadovaudamasis CPK 164 straipsnio 4 punktu, nustatęs Niujorko konvencijos VI straipsnyje įtvirtintus ir kasacinio teismo praktikoje suformuluotus šios teisės normos taikymui reikšmingus kriterijus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-177-381/2023, 56 punktas).
18. Niujorko konvencijos VI straipsniu siekiama keletu reikšmingų uždavinių – užtikrinti spartų ir veiksmingą užsienio arbitražo sprendimų pripažinimą ir vykdymą, taip pat derinant jį su poreikiu garantuoti teisinį apibrėžtumą; suteikti teismui priemonių šalių teisėms tinkamai subalansuoti, iki bus priimtas sprendimas dėl bylos esmės; užtikrinti, kad šalis, prieš kurią yra priimtas arbitražo sprendimas, negalėtų apsunkinti ar užkirsti kelio arbitražo sprendimo pripažinimui ar leidimui vykdyti kitoje valstybėje, apskūsdama jį teisme, nurodytame Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies e punkte (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2018 m. rugsėjo 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-336-611/2018, 13 punktas). Vertindami poreikį stabdyti bylos nagrinėjimą Niujorko konvencijos VI straipsnio pagrindu teismai turi būti apdairūs, nes bylos dėl užsienio arbitražo teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo jį vykdyti stabdymas yra priešingas arbitražo kaip alternatyvaus ginčų sprendimo būdo esmei, t. y. veiksmingam ir greitam ginčų nagrinėjimui; turi būti siekiama apriboti bylą dėl arbitražo teismo sprendimo panaikinimo kilmės valstybėje inicijavimą vien tik siekiant vilkinti bylos dėl užsienio arbitražo teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo jį vykdyti nagrinėjimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-177-381/2023, 51 punktas).
19. Tais atvejais, kai Niujorko konvencijos VI straipsnio pagrindu prašoma sustabdyti bylą dėl užsienio arbitražo teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo jį vykdyti, bylą nagrinėjantis teismas konkrečios bylos aplinkybių kontekste, be kita ko, turi įvertinti, ar stabdymas labiau atitinka šalių interesus nei bylos išnagrinėjimas, atsižvelgdamas į tai, ar prašymas panaikinti arbitražo sprendimą kilmės valstybėje pateiktas gera valia, ar yra pagrindas manyti, kad toks prašymas bus patenkintas, ar dėl bylos sustabdymo nepagrįstai nepailgės užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo jį vykdyti procesas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. spalio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-381-915/2016, 51 punktas; 2023 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-177-381/2023, 50 punktas).
20. Prašyme sustabdyti šios kasacinės bylos nagrinėjimą suinteresuotas asmuo nurodo, kad Arbitražo teismo sprendimo, kuris buvo pripažintas ir leistas vykdyti Lietuvoje, teisėtumo ir galiojimo klausimas dar nėra galutinai išspręstas, nes Maskvos miesto arbitražo teisme yra nagrinėjama byla Nr. A40-8757/23-107-67, iškelta pagal UAB „Baltijos unigrupė“ ieškinį (pareiškimą) dėl Tarptautinio komercinio arbitražo teismo prie Rusijos Federacijos prekybos ir pramonės rūmų 2022 m. rugpjūčio 5 d. sprendimo byloje Nr. M-175/2021 panaikinimo. Suinteresuoto asmens teigimu, tai reiškia, kad Arbitražo sprendimas pareiškėjai RAB „KelBi“ ipačiam suinteresuotam asmeniui nėra galutinis. Tik Maskvos miesto arbitražo teismui išnagrinėjus bylą Nr. A40-8757/23-107-67 ir įsiteisėjus joje priimtam sprendimui paaiškės, ar Arbitražo teismo sprendimas yra teisėtas ir galiojantis. Suinteresuotas asmuo taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad vienas iš argumentų, kuriuo remiantis yra

prašoma panaikinti Arbitražo teismo sprendimą, yra tai, kad nėra originalo Sutarties, kurioje nustatyta arbitražinė išlyga ir kurios pagrindu RAB „KelBi“ kreipėsi į Rusijos Federacijos prekybos ir pramonės rūmų Tarptautinio komercinio arbitražo teismą.

21. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad vien ta aplinkybė, jog dėl arbitražo sprendimo panaikinimo vyksta ginčas arbitražo vietos valstybės teisme, savaime nereikia, kad prašomas pripažinti ir leisti vykdyti užsienio valstybės arbitražo sprendimas nėra privalomas pagal Niujorko konvenciją. Tik tais atvejais, kai arbitražo sprendimo peržiūrai pagal atitinkamos valstybės Niujorko konvencijos dalyvės teisę ar atitinkamas arbitražo procesui taikytinas taisykles taikoma instancinė kontrolės forma, toks arbitražo sprendimas įsiteisėja ir įgyja minėtas savybes pasibaigus tokio sprendimo apskundimo terminui, o per nustatytą terminą šaliai jį apskundus, tik jo teisėtumo klausimą išnagrinėjus apeliacine tvarka. Tuo atveju, kai arbitražo sprendimų teisminė priežiūra, kurios metu sprendžiama dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, vykdoma anuliavimo forma, arbitražo sprendimas privalomumo ir vykdytinumo savybes įgyja, t. y. yra laikomas galutiniu, nuo jo priėmimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-177-381/2023, 39 punktas).
22. Rusijos Federacijoje arbitražų sprendimų teisminė kontrolė vykdoma ne apeliacijos ar remisijos, o anuliavimo forma (Rusijos Federacijos 1993 m. liepos 7 d. įstatymo dėl tarptautinio komercinio arbitražo Nr. 5338-1 34 straipsnis). Tarptautinių komercinių ginčų arbitražo taisyklės (Rusijos Federacijos prekybos ir pramonės rūmų 2017 m. sausio 11 d. įsakymo Nr. 6 2 priedas) nustato, kad arbitražo sprendimas yra teisiškai įpareigojantis ir vykdytinas nuo jo priėmimo dienos (42 paragrafas). Atsižvelgiant į tai, suinteresuoto asmens argumentas, kad Arbitražo teismo sprendimas šalims nėra galutinis, pripažintinas teisiškai nepagrįstu.
23. Kasacinio teismo praktikoje taip pat atkreiptas dėmesys į tai, kad Niujorko konvencijos VI straipsnyje nenumatytas privalomasis užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo bylos sustabdymo ar atidėjimo pagrindas tais atvejais, kai kilmės valstybėje pateikiamas ieškinys dėl arbitražo sprendimo panaikinimo. Priešingai, atsižvelgiant į arbitražo esmę bei tikslus, Niujorko konvencijoje bei jos aiškinimo praktikoje įtvirtintą arbitražo sprendimo vykdymo prioritetą, konvencijos VI straipsnyje įtvirtinta pripažinimo klausimą sprendžiančios institucijos diskrecija, įvertinus visus reikšmingus kriterijus, nukelti užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo klausimo nagrinėjimą, kol kilmės valstybė išnagrinės arbitražo sprendimo panaikinimo klausimą. Klausimo dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo nagrinėjimo atidėjimas (pagal Lietuvos Respublikos teisę – sustabdymas) yra galimas tik nustačius išimtinį poreikį sustabdyti šio klausimo nagrinėjimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2023 m. birželio 8 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-177-381/2023, 55 punktas).
24. Teisėjų kolegijos vertinimu, suinteresuoto asmens prašyme pateikti argumentai nepagrindžia išimtinio poreikio sustabdyti šios kasacinės bylos nagrinėjimą, iki Maskvos miesto arbitražo teisme bus išnagrinėta byla pagal suinteresuoto asmens skundą dėl Arbitražo sprendimo. Pirmą, prašyme sustabdyti bylą suinteresuotas asmuo nepateikė *prima facie* (įtikinamų) argumentų, kad jo prašymas dėl Arbitražo sprendimo panaikinimo galėtų būti patenkintas. Nors suinteresuoto asmens prašyme akcentuojama, kad Arbitražo teismo sprendimą prašoma panaikinti ir tuo pagrindu, jog nėra originalo Sutarties, kurios pagrindu pareiškėja kreipėsi į Rusijos Federacijos prekybos ir pramonės rūmų Tarptautinio komercinio arbitražo teismą, tačiau, kaip matyti iš šios bylos duomenų, tokiu argumentu nagrinėjant bylą dėl Arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti suinteresuotas asmuo nesirėmė (toks argumentas nenurodytas ir kasaciniam teismui pateiktame skunde). Be to, atsižvelgtina ir į tai, kad dėl Arbitražo sprendimo (priimto 2022 m. rugpjūčio 5 d.) panaikinimo suinteresuotas asmuo kreipėsi tik 2023 m. sausio 20 d., t. y. praėjus daugiau nei penkiems mėnesiams nuo sprendimo priėmimo, ir tik po to, kai pareiškėjos prašymas dėl šio sprendimo pripažinimo ir leidimo jį vykdyti Lietuvoje buvo patenkintas, kitą dieną po kasacinio skundo nagrinėjamoje byloje pateikimo. Šios aplinkybės, teisėjų kolegijos vertinimu, leidžia abejoti suinteresuoto asmens gera valia pateikiant prašymą panaikinti Arbitražo sprendimą kilmės valstybėje. Galiausiai iš suinteresuoto asmens prašymo ir su juo pateiktų įrodymų nėra pagrindo daryti išvadą, kad, nesustabdžius šios bylos nagrinėjimo, panaikinus Arbitražo teismo sprendimą, suinteresuoto asmens teisių pažeidimas negalėtų būti pašalintas. Atsižvelgdama į tai teisėjų kolegija suinteresuoto asmens prašymą sustabdyti bylą atmeta.

Dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti Lietuvos Respublikoje

25. Užsienio teismų (arbitražų) sprendimai Lietuvos Respublikos teritorijoje gali būti vykdomi tik po to, kai juos pripažįsta valstybės įgaliota institucija – Lietuvos apeliacinis teismas (CPK 809 straipsnio 1 dalis, 813 straipsnio 1 dalies 2 punktas). Užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo sąlygas nustato Niujorko konvencija ir Komercinio arbitražo įstatymas (toliau – KAI) (CPK 810 straipsnio 6 dalis). KAI 51 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad arbitražo teismo sprendimas, priimtas bet kurioje valstybėje – Niujorko konvencijos dalyvėje, Lietuvos Respublikoje pripažįstamas ir vykdomas pagal šio straipsnio ir Niujorko konvencijos nuostatas. Įsiteisėjus nutarčiai dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ar pripažinimo ir vykdymo, užsienio arbitražo sprendimas yra vykdytinas dokumentas, vykdomas CPK nustatyta tvarka (nurodyto straipsnio 4 dalis, CPK 813 straipsnio 4 dalis).
26. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad valstybės, prisijungdamos prie Niujorko konvencijos, be kita ko, įsipareigojo gerbti šalių sudaromus arbitražinius susitarimus (Niujorko konvencijos II straipsnis) bei užsienio arbitražų priimamus sprendimus (Niujorko konvencijos III–V straipsniai). Atsižvelgiant į priimtus tarptautinius įsipareigojimus, prie šios konvencijos prisijungusių valstybių teismai, pirmą, jeigu jiems pateikiamas ieškinys klausimu, dėl kurio šalys yra sudariusios arbitražinį susitarimą, vienai iš pusių prašant, nukreipia šalis į arbitražą, antra, pripažįsta ir leidžia vykdyti arbitražo priimtus sprendimus konvencijoje išdėstytomis sąlygomis. Nuo šių įsipareigojimų gali būti nukrypstama tik tais atvejais, kai tai leidžia Niujorko konvencija – arbitražinis susitarimas gali būti nepripažįstamas, jeigu jis yra negaliojantis, neteko galios arba negali būti įvykdytas, o arbitražo sprendimas – tais atvejais, kai nustatomas ir pritaikomas vienas iš Niujorko konvencijos V straipsnyje įtvirtintų nepripažinimo pagrindų. Šiose teisės normose įtvirtintos dvi reikšmingos taisyklės – tiek teismui gavus ieškinį dėl ginčo, dėl kurio sudarytas arbitražinis susitarimas (t. y. teismui ieškinio priėmimo stadijoje sprendžiant dėl savo jurisdikcijos), tiek sprendžiant užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą, teismo atliekamas teisinis vertinimas pradedamas nuo prezumpcijos, jog atitinkamai arbitražinis susitarimas yra galiojantis, o arbitražo sprendimas – vykdytinas. Minėtos prezumpcijos gali būti paneigiamos Niujorko konvencijoje įtvirtintais pagrindais (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 23 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-458-701/2015).
27. Užsienio valstybių arbitražų sprendimų pripažinimo procedūra apima tik konkrečių Niujorko konvencijos V straipsnyje įtvirtintų nepripažinimo pagrindų buvimą ar nebuvimą patikrinimą. Sprendžiant dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo, negali būti tikrinamas jo

teisėtumas ir pagrįstumas (CPK 810 straipsnio 4 dalis, Niujorko konvencijos V straipsnis). Teismas, nagrinėjantis užsienio arbitražo teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti klausimą, pagal doktriną ir suformuotą teismų praktiką neturėtų pakartotinai nagrinėti ginčo iš esmės (lot. *de novo*), aiškintis, ar arbitrai teisingai nustatė faktines bylos aplinkybes, ar teisingai ištyrė bei įvertino įrodymus, ar tinkamai taikė teisės normas ir pan. (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugsėjo 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. e3K-3-483-421/2015).

28. Bendrasis draudimas atliekant užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo procedūrą peržiūrėti sprendimą iš esmės išreiškia arbitražo, kaip alternatyvaus valstybiniam teismams ginčų sprendimo būdo, esmę. Toks peržiūrėjimas reikštų, kad, nepaisant to, jog šalių ginčas išspręstas jų pasirinktu būdu, vėliau atliekama visapusiška teisminė kontrolė pakeistų alternatyvioje jurisdikcijoje priimtą sprendimą. Galimybė peržiūrėti arbitražo sprendimą paneigtų sutartinį ir privatų arbitražo procedūros pobūdį bei neleistų šalims pasinaudoti tais privalumais, kurių šalys siekė perduodamos ginčą spręsti arbitražui. Tačiau šis draudimas nereiškia, kad teismas arbitražo sprendimo pripažinimo procese neturi susipažinti su arbitražo sprendimo turiniu ir išanalizuoti jo motyvus, siekdamas įsitikinti, ar neegzistuoja Niujorko konvencijoje nustatyti arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindai. Draudimas iš esmės peržiūrėti užsienio arbitražo sprendimą ir teismo pareiga patikrinti atsakymo pripažinti tokį sprendimą pagrindų buvimą sistemškai dera ir vienas kitam neprieštarauja, nes atlikdamas tokią patikrą teismas negali pakeisti arbitražo nustatytų faktinių aplinkybių kitomis aplinkybėmis bei atlikti kitokią tų aplinkybių teisinę kvalifikaciją, nei ją atliko arbitražo teismas (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-363/2014).
29. Minėta, kad pagrindai, kuriems esant gali būti atsisakyta pripažinti užsienio arbitražo sprendimą, yra įtvirtinti Niujorko konvencijos V straipsnyje. Nagrinėjamoje byloje ginčas kilo dėl arbitražinės išlygos galiojimo, taip pat dėl Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies b punkte ir 2 dalies b punkte įtvirtintų užsienio arbitražo sprendimo nepripažinimo pagrindų buvimo.
30. Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalyje nustatytų pagrindų buvimo įrodinėjimo pareiga tenka asmeniui, prieš kurį nukreiptas arbitražo sprendimas (Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalis). Dėl Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalyje įtvirtintų nepripažinimo pagrindų įrodinėjimo pareigos kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad šiuos pagrindus sudarančios aplinkybės galėtų pažeisti ne tik privačius arbitražo bylos šalių, bet ir viešuosius interesus, todėl jie arbitražo sprendimo pripažinimo klausimą sprendžiančio teismo visuomet vertinami *ex officio*, t. y. visais atvejais, nepriklausomai, ar šalis, prieš kurią nukreiptas užsienio arbitražo sprendimas, jais remiasi. Toks prašomo pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimo patikrinimas atliekamas tiek proceso teisės, tiek materialiosios teisės aspektais. Teismui nustatčius bent vieną iš Niujorko konvencijos V straipsnyje įtvirtintų nepripažinimo pagrindų, gali būti atsisakyta pripažinti ir leisti vykdyti tokį užsienio arbitražo sprendimą (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 23 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-7-458-701/2015 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką).

Dėl arbitražinės išlygos atitikties CMR konvencijos 33 straipsnio reikalavimams ir jos galiojimo

31. Niujorko konvencijos II straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad kiekviena susitariančioji valstybė pripažįsta rašytinį susitarimą, pagal kurį šalys pasižada perduoti arbitražui visus ar tam tikrus ginčus, kilusius arba galinčius kilti tarp jų dėl kurių nors konkrečių sutartinių ar kitokių teisinių santykių, galinčių būti arbitražo nagrinėjimo dalyku.
32. Tarp šios bylos šalių susiklostė tarptautinio krovinių vežimo keliais teisiniai santykiai. Byloje nėra ginčo dėl to, kad šalių sudaryta Sutartis atitinka CMR konvencijos I straipsnio 1 punkte nurodytas sąlygas (vežama kelių transporto priemone, vežama sausumos keliais, vežama už užmokestį, krovinių išsiuntimo ir gavimo vietos yra skirtingose valstybėse, krovinių išsiuntimo ir (ar) gavimo valstybės yra CMR konvencijos narės) ir jai taikytina CMR konvencija.
33. CMR konvencija turi griežto (specialaus)reguliavimo efektą, klausimai, kurie patenka į jos reglamentavimo sritį, laikomi sureguliuotais išsamiai ir jokie nukrypimai nuo šio reglamentavimo negalimi. Skirtingai nuo kitų privatinės teisės norminių aktų, CMF konvencijoje sutarties šalims palikta labai mažai laisvės, nes dauguma CMR konvencijos nuostatų yra imperatyvios (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. lapkričio 6 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-593-687/2015). CMR konvencijos nuostatų imperatyvūs pobūdžiai atspindi Konvencijos 41 straipsnio 1 punkte, kuriame nustatyta, kad, nepažeidžiant 40 straipsnio nuostatų, visi susitarimai, kuriais tiesiogiai ar netiesiogiai nukrypstama nuo šios Konvencijos, laikomi negaliojančiais. Tokio susitarimo negaliojimas nesukelia kitų sutarties nuostatų negaliojimo.
34. CMR konvencijos 33 straipsnyje įtvirtinta, kad vežimo sutartyje gali būti tokia nuostata, kuria pripažįstama arbitražo kompetencija, bet su sąlyga, jeigu ši nuostata įtvirtina, kad arbitražas vadovausis šia Konvencija. Taigi, CMR konvencija nedraudžia ginčus, kylančius iš joje reglamentuojamų teisinių santykių, perduoti spręsti arbitražui, tačiau neleidžia ginčo šalims išvengti Konvencijos nuostatų taikymo pasirinkus ginčo sprendimą arbitraže.
35. Kasacinio teismo praktikoje išaiškinta, kad, sprendžiant dėl arbitražinio susitarimo (ne)galiojimo, būtina nustatyti, kokį susitarimą šalys siekė sudaryti, taigi yra svarbus sutarčių aiškinimo taisyklių taikymas. Sutartį būtina aiškinti kaip vientisą dokumentą, o ne vertinti atskiras jos sąlygas. Jei ginčų sprendimą arbitraže nustatančioje sutarties sąlygoje nėra tiesioginės nuorodos į arbitrų pareigą vadovautis CMR konvencija, tačiau taikant sisteminio sutarties aiškinimo principą galima spręsti, kad sutarties šalių valia, išreikšta, *inter alia*, kitose sąlygose, buvo susiklosčiusius santykius, įskaitant ginčų kilimo atvejų, reguliuoti CMR konvencijos nuostatomis, tai suponuoja išvadą dėl CMR 33 straipsnyje įtvirtinto reikalavimo įgyvendinimo, kartu – dėl arbitražinės išlygos galiojimo (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-181/2013). Tokios pat pozicijos laikomasi ir teisės doktrinoje, kurioje, be kita ko, pažymima, kad CMR konvencijos 33 straipsnio pažeidimas neturėtų būti konstatuojamas ir tuo atveju, kai arbitražo teismas, nepaisant arbitražinės išlygos turinio, faktiškai ginčui taikė CMR konvenciją, nes tokiu atveju CMR 33 straipsnio normos tikslai taip pat laikytini pasiektais (žr., pvz., Adamus, R. (2020). Arbitration clause for an arbitral tribunal in Poland based on Art. 33 CMR Convention. *The Opole Studies in Administration and Law*, 17(4), 9–21, prieiga per internetą <<https://doi.org/10.25167/osap.1882>>).
36. Sutarties 8.1 punkte šalys įtvirtino arbitražinę išlygą – nustatė, kad visi ginčai tarp kliento ir vežėjo, kurie gali kilti dėl Sutarties arba yra su ja susiję, sprendžiami šalių derybomis, šalys sieks susitarti derybų būdu. Jei abipusis susitarimas nepasiekiamas, ginčai sprendžiami tarptautiniame arbitraže ieškovo šalies Prekybos rūmų teisme pagal jo nuostatas. Lietuvos apeliacinis teismas skundžiamoje nutartyje nurodė, kad nors

Sutarties 8.1 punkte tiesiogiai įtvirtinta CMR konvencijos 33 straipsnio reikalaujama sąlyga, sisteminis Sutarties sąlygų aiškinimas suponuoja, kad Arbitražo teismas buvo įpareigotas vadovautis CMR konvencija. Be to, Lietuvos apeliacinis teismas nustatė, kad Arbitražo teismas, priimdamas prašomą pripažinti sprendimą, faktiškai rėmėsi CMR konvencija, taigi CMR konvencijos 33 straipsnio tikslas iš esmės buvo pasiektas.

37. Suinteresuotas asmuo, nesutikdamas su šia Lietuvos apeliacinio teismo išvada, kasaciniame skunde nurodo, kad CMR konvencijos 33 straipsnio reikalavimus atitinkančios (taigi teisėtos ir galiojančios) arbitražinės išlygos sudarymo faktas galėtų būti konstatuotas tik teismui įsitikinus, kad egzistuoja abi šios sąlygos: 1) Sutarties nuostatose konkrečiai nurodyta, kad pervežimai atliekami vadovaujantis būtent CMR konvencijos nuostatomis ir 2) ginčas Arbitražo teisme išspręstas CMR konvencijos reguliuojamiems santykiams šios konvencijos nuostatos taikant tinkamai. Suinteresuoto asmens vertinimu, nagrinėjamu atveju ne tik nebuvo šalių susitarimo ginčus spręsti vadovaujantis būtent CMR konvencija, bet ir faktiškai arbitrai CMR konvencijos reglamentuojamus klausimus sprendė netaikydami šios konvencijos nuostatų, nepagrįstai išplėsdami vežėjui taikytinos atsakomybės ribas. Taigi, dėl skirtingų bylų faktinių aplinkybių Lietuvos apeliacinis teismas nepagrįstai kaip precedentu rėmėsi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-181/2013 pateiktais išaiškinimais. Teisėjų kolegija šiuos suinteresuoto asmens argumentus pripažįsta teisiskai nepagrįstais.
38. Minėta, kad pagal kasacinio teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-181/2013 suformuotą praktiką dėl šalių valios kilusius ginčus spręsti remiantis CMR konvencijos nuostatomis turi būti sprendžiama aiškinant tarp šalių sudarytą sutartį, vadovaujantis CK įtvirtintomis ir kasacinio teismo praktikoje suformuluotomis sutarčių aiškinimo taisyklėmis. Aptariamoje kasacinio teismo nutartyje, vadovaujantis sisteminiu sutarties aiškinimo principu, be kita ko, buvo konstatuota, kad bylos šalių sudarytos Transporto–ekspedijavimo sutarties dėl krovinio pervežimo tarptautiniais maršrutais 2.2 punkte įtvirtinta sąlyga, jog pervežimai atliekami vadovaujantis Tarptautinių krovinų vežimo keliais sutarties konvencijos nuostatomis, patvirtina šalių valią ir ginčų kilimo atveju vadovautis būtent CMR konvencijos nuostatomis.
39. Nagrinėjamoje byloje Lietuvos apeliacinis teismas, aiškindamas Sutartį ir sprenddamas dėl arbitražinės išlygos galiojimo, taip pat taikė sisteminio sutarties aiškinimo principą, vertindamas ne tik Sutarties 8.1 punkto, bet ir Sutarties 2.2 punkto, kuriame nustatyta, kad šalys savo veikloje vadovaujasi, be kita ko, konvencijomis, reguliuojančiomis krovinų pervežimą kelių transportu, taip pat Sutarties 4.3, 4.5 punktų, kuriuose nustatant šalių įsipareigojimus minimas CMR važtaraštis, turinį. Atsižvelgdamas į šias Sutarties nuostatas Lietuvos apeliacinis teismas konstatavo, kad šalys, susitardamos, jog jų veiksmas pagal Sutartį bus atliekami ir susiklostę santykiai reguliuojami CMR konvencijos nuostatomis, atitinkamai nusprendė ir dėl savo santykių kilus ginčų reguliavimo būtent CMR konvencijos nuostatomis. Kasaciniame skunde argumentuotai nepagrindžiama, kad ši teismo išvada būtų padaryta pažeidus sutarčių aiškinimo taisykles. Vien tai, kad šiuo atveju, kitaip nei kasacinio teismo nagrinėtoje byloje Nr. 3K-7-181/2013, šalių sudarytos Sutarties 2.2 punkte pateikta nuoroda į „kitas konvencijas, reguliuojančias krovinų pervežimą kelių transportu“, o ne tiesiogiai į CMR konvenciją, teisėjų kolegijos vertinimu, nepaneigia teismo išvadų pagrįstumo, kadangi būtent CMR konvencija, atsižvelgiant į šalis siejančių teisinių santykių pobūdį, yra pagrindinė juos reglamentuojanti ir tiesiogiai taikytina tarptautinė konvencija.
40. Teisėjų kolegija taip pat neturi pagrindo pritarti suinteresuoto asmens teiginiams, kad pagal kasacinio teismo 2013 m. birželio 28 d. nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-181/2013 suformuotą praktiką sprenddamas, ar arbitražo teismas faktiškai taikė CMR konvencijos nuostatas, teismas turi įvertinti ir tai, ar CMR konvencijos nuostatos arbitražo teismo buvo taikytos tinkamai. Toks vertinimas nurodytoje kasacinio teismo nutartyje nebuvo atliekamas, be to, kaip pagrįstai skundžiamoje nutartyje pažymėjo Lietuvos apeliacinis teismas, tai tiesiogiai prieštarautų išplėtotai kasacinei praktikai dėl arbitražo sprendimo patikrinimo esmės bei ribų (šios nutarties 27, 28 punktai). Atsižvelgiant į teismo vykdomos kontrolės apimtį pagal Niujorko konvenciją, sprendžiant dėl arbitražinės išlygos atitikties CMR konvencijos 33 straipsnio reikalavimams ir atitinkamai jos galiojimo, turi būti įvertinta tik tai, ar konkrečiu atveju arbitražo teismas buvo įpareigotas vadovautis CMR konvencija (faktiškai ja vadovavosi), tačiau ne tai, ar arbitražo teismas, faktiškai taikydamas CMR konvenciją, nepadarė jos aiškinimo ir taikymo klaidų. Akivaizdu, kad arbitražo pareigos vadovautis CMR konvencija tiesioginis (lot. *expressis verbis*) ar netiesioginis įtvirtinimas arbitražinėje išlygoje savaime nepašalina jos taikymo klaidų galimybės, tačiau, kaip jau minėta, CMR konvencija nenustato jokių papildomų sąlygų iš jos reguliuojamų santykių kylančius ginčus perduoti nagrinėti arbitraže, atsižvelgiant į šio alternatyvaus ginčų sprendimo ypatumus (*inter alia*, tik ribotą teismo vykdomą arbitražo sprendimų kontrolę).
41. Arbitražo sprendime, kurį buvo prašoma pripažinti šioje byloje, nurodyta, kad ieškinys arbitražo byloje pateiktas vadovaujantis CMR konvencija ir Sutartyje įtvirtinta arbitražinė išlyga. Arbitražo teismas, įvertinęs Sutarties 2.2 punkto turinį, nusprendė, kad šalys Sutartyje nenustatė taikytinos teisės, tačiau, įvertinęs šalių santykių pobūdį, konstatavo, kad jiems taikomos CMR konvencijos nuostatos (Arbitražo sprendimo 2 dalis – „Taikytina teisė“). Nuorodos į atitinkamas CMR konvencijos nuostatas pateikiamos ir Arbitražo sprendimo motyvuojamojoje dalyje. Taigi, Lietuvos apeliacinis teismas pagrįstai nusprendė, kad Arbitražo teismas, nagrinėdamas šalių ginčą, faktiškai vadovavosi CMR konvencija. Ši aplinkybė yra pakankama, kad būtų atmetami kaip teisiskai nepagrįsti suinteresuoto asmens argumentai dėl arbitražinės išlygos negaliojimo CMR konvencijos 33 straipsnio pagrindu.

Dėl Arbitražo teismo sprendimo prieštaravimo viešajai tvarkai (Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktas)

42. Pagal Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktą arbitražo sprendimą pripažinti ir vykdyti gali būti atsisakoma, jei tos šalies, kurios prašoma pripažinti ir vykdyti, kompetentinga valdžios institucija pripažįsta, kad to sprendimo pripažinimas ir vykdymas prieštarauja šios šalies viešajai tvarkai.
43. Kasacinio teismo nuosekliai plėtojamoje jurisprudencijoje išaiškinta, kad aiškinant ir taikant viešosios tvarkos išlygą būtina atsižvelgti į Niujorko konvencijos tikslą – užtikrinti užsienio arbitražo sprendimų, priimtų išnagrinėjus komercinius ginčus, pripažinimą ir vykdymą ir taip garantuoti arbitražų sprendimų laisvą judėjimą tose valstybėse, kurios yra Niujorko konvencijos narės. Arbitražo teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti procedūroje viešoji tvarka turi būti suprantama siauriau nei nacionalinė viešoji tvarka: ji turi apimti tokius principus, kurie pasižymėtų universalumu ir, nepriklausomai nuo skirtingų nacionalinių teisės sistemų ir jose galiojančio teisinio reglamentavimo, apgintų

svarbiausias vertybes. Viešosios tvarkos aiškinimas ir jos tapatinimas su nacionaline viešąja tvarka prieštarautų tikslams, kurių siekia valstybės, tapdamos Niujorko konvencijos dalyvėmis. Nacionalinė viešoji tvarka aiškintina tarptautinės viešosios tvarkos kontekste, o šalys, pasirinkusios ginčų sprendimą arbitraže, turi turėti pagrįstą lūkesčių dėl to, kas yra viešoji tvarka, dėl kurios arbitražo teismo sprendimą gali būti atsisakyta pripažinti bet kurioje Niujorko konvencijos valstybėje narėje. Jei tokia tarptautinė viešoji tvarka apimtų ir kiekvienos valstybės narės nacionalinės teisės nuostatas, „viešosios tvarkos“ sąvoka tarptautiniame komerciniame arbitraže pasidarytų labai įvairi ir, priklausomai nuo jurisdikcijos, kurioje siekiama arbitražo teismo sprendimo pripažinimo, skirtinga savo turiniu. Tokia viešosios tvarkos sampratos įvairovė trukdytų pasiekti arbitražo teismų, kaip alternatyvios ginčų sprendimų sistemos, efektyvumą bei užtikrinti arbitražo procese dalyvaujančių asmenų teisėtų lūkesčių patenkinimą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-411/2011).

44. Taigi, sąvoka „viešoji tvarka“ tarptautinio arbitražo doktrinoje ir praktikoje aiškinama kaip tarptautinė viešoji tvarka, apimanti fundamentalius sąžiningo proceso principus, taip pat imperatyviasias teisės normas, įtvirtinančias pagrindinius ir visuotinai pripažintus teisės principus (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. lapkričio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-612/2004; 2006 m. kovo 7 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-179/2006; kt.). Ne bet koks prieštaravimas imperatyviosioms Lietuvos Respublikos teisės normoms gali būti laikomas pakankamu pagrindu atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimą. Viešosios tvarkos pažeidimu gali būti pripažįstami atvejai, kai nustatoma, kad užsienio arbitražo sprendimo pripažinimas ir vykdymas prieštarautų Lietuvos Respublikos Konstitucijos įtvirtintiems pagrindiniams teisės principams ir moralės normoms, pripažįstamiems tarptautiniu mastu, taip pat kai arbitražo sprendimas ar arbitražinis susitarimas išgautas prievarta, apgaule ar grasinimu ir kt. (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-443/2008; 2015 m. rugsėjo 25 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-483-421/2015; kt.). Sprendžiant, ar arbitražo teismo sprendimas neprieštarauja Lietuvos Respublikos viešajai tvarkai, vertintina jo atitiktis bendriausioms ir universaliausiomis imperatyviosioms normoms, nustatančioms subjektų tarpusavio santykių pagrindus, taip pat atsižvelgtina į tai, ar toks sprendimas iš esmės nepažeidžia svarbiausių tarptautiniu mastu pripažintų ir teisės saugomų vertybių, kurių apsaugą garantuojančios teisės normos yra ir Lietuvos teisinės sistemos dalis (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-104/2011). Pažymėtina, kad atitiktis viešajai tvarkai vertinimo kriterijaus ribos formuluojamos siaurai ne tik Lietuvos Aukščiausiojo Teismo, bet ir užsienio valstybių aukščiausiųjų teismų praktikoje (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 23 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-7-458-701/2015 ir joje nurodyta užsienio valstybių teismų praktika).
45. Suinteresuotas asmuo viešosios tvarkos pažeidimą, kaip pagrindą atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti Arbitražo sprendimą remiantis Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktu, grindė tuo, kad dalis sumų Arbitražo teismo sprendimu priteistos pažeidžiant imperatyvų CMR konvencijos nuostatose įtvirtintą draudimą išplėsti vežėjui taikomos atsakomybės ribas. Lietuvos apeliacinis teismas skundžiamoje nutartyje konstatavo, kad suinteresuoto asmens argumentai dėl netinkamo CMR konvencijos aiškinimo ir taikymo, priteistų sumų dydžio nepatvirtina viešosios tvarkos pažeidimo. Teismas, be kita ko, nurodė, kad sprendžiant, ar Arbitražo sprendimas neprieštarauja viešajai tvarkai, negali būti vertinama, ar Arbitražo teismas tinkamai taikė proceso ir materialiosios teisės normas, nes tai nėra tokio pobūdžio bylos nagrinėjimo dalykas.
46. Suinteresuotas asmuo, nesutikdamas su tokia Lietuvos apeliacinio teismo išvada, kasaciniame skunde nurodo, kad teismo motyvai formalūs, teismas pažeidė pareigą *ex officio* realiai patikrinti, ar neegzistuoja Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punkte nustatytas pagrindas atsisakyti pripažinti Arbitražo sprendimą kaip prieštaraujantį viešajai tvarkai. Arbitražo sprendimu pareiškėjai iš suinteresuoto asmens priteistas nuostolių, kuriuos pareiškėja patyrė dėl verslo partnerių pritaikytų baudų už prekių nepristatymą pagal sudarytas sutartis, atlyginimas, nors imperatyvios CMR konvencijos 23 straipsnio nuostatos draudžia iš vežėjo priteisti tokias sumas be to, Arbitražo teismas CMR konvencijoje įtvirtintu imperatyviu reguliavimu nesirėmė ir sprenddamas dėl reikalavimo priteisti prarasto krovinio vertę (neatsižvelgė į imperatyvų reglamentavimą dėl maksimalios iš vežėjo galimos priteisti kompensacijos sumos). Pasak suinteresuoto asmens, teismas neįvertino aplinkybės, kad tokiu būdu buvo pažeistas Lietuvos Respublikos įsipareigojimas laikytis CMR konvencijos, o toks pažeidimas *per se* laikytinas viešosios tvarkos pažeidimu. Šie suinteresuoto asmens argumentai teisiskai nepagrįsti.
47. Kasacinis teismas, pasisakydamas dėl arbitražo sprendimo patikrinimo procesinės ir materialiosios viešosios tvarkos aspektu ribų, ne kartą yra nurodęs, kad arbitražo teismo turinio vertinimas nepatenka į viešosios tvarkos išlygą (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. kovo 14 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-104/2011; 2012 m. liepos 13 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-370/2012; 2015 m. gegužės 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-320-611/2015). Teismo atliekamas arbitražo teismo sprendimo vertinimas viešosios tvarkos aspektu jokiais atvejais negali būti toks išsamus, kad prilygtų arbitražo teismo sprendimo ar kai kurių jame nagrinėtų klausimų peržiūrėjimui iš esmės. Teismas nesprendžia, ar arbitražo teismas tinkamai nustatė faktines aplinkybes ir tinkamai jas vertino, nenagrinėja, kaip buvo tiriami įrodymai arbitražo procese, taip pat nevertina, ar tinkamai buvo taikytos proceso ir materialiosios teisės normos. Niujorko konvencijoje nenustatyta galimybė peržiūrėti arbitražo sprendimo turinį netgi tada, kai padaryta fakto ar teisės taikymo klaidų. Siekiant užtikrinti arbitražo sprendimų galutinumą, maksimaliai sumažinama teismų intervencija juos vertinant ir pripažįstama arbitražo procedūrų autonomija (žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. rugsėjo 25 d. nutartį civilinėje byloje Nr. 3K-3-483-421/2015 ir joje nurodytą kasacinio teismo praktiką).
48. Teisės doktrinoje tarptautinių arbitražų sprendimų pripažinimo ir leidimo juos vykdyti klausimu nurodoma, kad draudimas peržiūrėti arbitražo teismo sprendimo turinį yra vienas svarbiausių principų. Taip pat nurodoma, kad Niujorko konvencijoje nėra jokių išimties, nustatančios galimybę nepripažinti ir neleisti vykdyti užsienio arbitražo sprendimo vien dėl to, kad arbitražo sprendimas yra neteisingas, netgi tada, kai jis labai neteisingas (padaryta rimtų teisės taikymo klaidų) (Born, G. B. *International Arbitration: Law and Practice*. The Netherlands: Kluwer Law International BV, 2012, p. 382). Vien tai, kad nagrinėjamu atveju suinteresuotas asmuo remiasi tarptautinėje konvencijoje (o ne nacionalinės teisės aktuose) įtvirtintų imperatyvių teisės normų neteisingu aiškinimu ir taikymu, nesudaro pagrindo kitaip vertinti arbitražo sprendimo patikrinimo procesinės ir materialiosios viešosios tvarkos aspektu ribas.
49. Teisėjų kolegija taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad nors suinteresuotas asmuo kasaciniame skunde teigia, jog verslo partnerių pritaikytų baudų už prekių nepristatymą atlyginimo priteisimas Arbitražo sprendimu reiškia akivaizdų imperatyvių CMR konvencijos nuostatų pažeidimą, pačioje CMR konvencijoje nedetalizuojama, kas laikytina „kitomis su krovinio vežimu susijusiomis išlaidomis“, kurios turi būti kompensuojamos krovinio visiško ar dalinio praradimo atveju pagal CMR konvencijos 23 straipsnio 4 dalį. Ši formulė dėl savo abstraktumo skirtingose valstybėse aiškinama įvairiai. Teisės doktrinoje nurodoma, kad „[CMR konvencijos] 23 straipsnio 4 dalyje vartojamai sąvokai „kitos su

krovinio vežimu susijusios išlaidos“ skirtingų interpretacijų skaičius yra beveik lygus susitariančiųjų šalių skaičiui (Schelin, J. *CMR Convention in a Law and Economics Perspective*. Uniform Law Review, vol. 21, no. 4, 2016, p. 434).

50. Pasisakant dėl galimybės iš vežėjo priteisti kliento sumokėtas baudas už sutarties neįvykdymą, teisės doktrinoje vedama takoskyra tarp to, ar vežėjas žinojo apie kliento sutartyje nustatytas baudas: jeigu atsakymas į šį klausimą yra teigiamas, tuomet bauda patenka į šios teisės normos taikymo sritį (Messent, A.; Glass, D. A. *CMR: Contracts for the International Carriage of Goods by Road, Fourth Edition* Informa Law, 2018, p. 241–242).
51. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, pasisakydamas dėl CMR konvencijos 23 straipsnio 4 dalies aiškinimo ir taikymo, yra konstatavęs, kad, sprendžiant klausimą, ar reikalaujamos priteisti sumos laikytinos kitomis su vežimu susijusiomis išlaidomis, turi būti nustatomas tiesioginis priežastinis ryšys tarp netinkamo pervežimo įvykdymo ir krovinio siuntėjo ar gavėjo privalomai atliktų išlaidų: jeigu yra tiesioginis priežastinis ryšys, tai laikytina, kad tai išlaidos, susijusios su vežimu (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-296/2008).
52. Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis Teismas 2023 m. birželio 14 d. sprendime byloje *JTI Polska Sp Z o.o. and Ors v Jakubowski & Ors* [2023] UKSC 19, apibendrinamas valstybių, CMR konvencijos dalyvių, teismų praktiką CMR konvencijos 23 straipsnio 4 dalies aiškinimo ir taikymo klausimu, nurodė, kad vienoje valstybėje (pvz., Vokietijoje, Nyderlanduose, Švedijoje, Austrijoje) laikomasi siauro šios nuostatos aiškinimo, pagal kurį „kitos su krovinio vežimu susijusios išlaidos“ apima tik krovinio pakavimo, draudimo, kokybės sertifikatų gavimo ir panašias išlaidas, t. y. tik išlaidas, atsiradusias „dėl vežimo“ arba „vežimo tikslais“. Tuo tarpu kitose valstybėse (Danijoje, Italijoje, Čekijoje, Lietuvoje, Jungtinėje Karalystėje) vadovaujamosi plačiu šios nuostatos aiškinimu, pagal kurį sąvoka „kitos su krovinio vežimu susijusios išlaidos“ apima visas realiai patirtas išlaidas, kurias su netinkamu pervežimo įvykdymu sieja tiesioginis priežastinis ryšys. Atsižvelgdamas į tai Jungtinės Karalystės Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad skirtingų jurisdikcijų teismų sprendimai CMR konvencijos 23 straipsnio 4 dalies aiškinimo ir taikymo klausimu skiriasi, šiuo klausimu nėra tarptautinio konsensuso, bendro aiškaus ar sutarto požiūrio, kuris galėtų būti pasiektas nebent Protokolu pakeitus CMR konvencijos 23 straipsnio 4 dalį (aptariamo sprendimo 68–74, 119–120 punktai).
53. Teisėjų kolegijos vertinimu, ta aplinkybė, kad valstybių CMR konvencijos dalyvių praktikoje nėra bendro požiūrio į CMR konvencijos 23 straipsnio 4 dalyje įtvirtintos teisės normos aiškinimą, lemia, jog vienoks ar kitoks šios teisės normos interpretavimas Arbitražo sprendime nereiskia ir negali reikšti tarptautinės viešosios tvarkos, suprantamos tik kaip universalūs, tarptautiniu mastu pripažinti, teisės principai ir imperatyvai, pažeidimo.
54. CMR konvencijos 23 straipsnyje nustatyta, kad kai, remiantis šios Konvencijos nuostatomis, vežėjas, praradus dalį arba visą krovinį, privalo atlyginti žalą, kompensacijos suma apskaičiuojama pagal krovinio vertę toje vietoje ir tuo laiku, kai jis buvo priimtas vežti (1 dalis). Krovinio vertė įvertinama pagal biržos kainas, o jeigu tokių nėra, – pagal rinkos, o jei nėra ir tokių, tai pagal to paties asortimento ir kokybės prekių vertę (2 dalis). Tačiau kompensacija negali būti didesnė kaip 8,33 atsiskaitymo vieneto už kiekvieną trūkstamą kilogramą bruto svorio (3 dalis). Taigi, kompensacijos už prarastą krovinį nustatymas pagal CMR konvencijos 23 straipsnį yra susijęs su konkrečios bylos faktinių aplinkybių nustatymu ir vertinimu.
55. Teigdamas, kad Arbitražo teismas, sprenddamas dėl reikalavimo priteisti prarasto krovinio vertę, neatsižvelgė į CMR konvencijoje įtvirtintą imperatyvų reglamentaviną dėl maksimalios iš vežėjo galimos priteisti kompensacijos sumos, suinteresuotas asmuo kasaciniame skunde nepateikia išsamesnių šį deklaruojamą pažeidimą pagrindžiančių argumentų. Iš Arbitražo sprendimo matyti, kad Arbitražo teismas, sprenddamas dėl reikalavimo priteisti prarasto krovinio vertę, nurodė, jog atsižvelgia į CMR konvencijos nuostatas. Nors Arbitražo sprendime konkrečiai nenurodoma, kad, sprendami dėl vežėjo (suinteresuoto asmens) atsakomybės už laikytiną prarastą krovinį, arbitrai remiasi CMR konvencijos 23 straipsnio 1–3 dalių nuostatomis, tai nesudaro pagrindo teismui, sprendžiančiam dėl arbitražo teismo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti, vertinti, ar Arbitražo teismas konkrečiu atveju teisingai apskaičiavo pareiškėjai mokėtinos kompensacijos sumą. Priešingas aiškinimas neatitiktų draudimo teismui, sprendžiančiam dėl užsienio arbitražo sprendimo pripažinimo ir leidimo vykdyti, peržiūrėti arbitražo sprendimą iš esmės, t. y. vertinti, ar arbitražo teismas tinkamai nustatė konkrečios bylos faktines aplinkybes ir teisingai ištyrė bei įvertino įrodymus.
56. Apibendrinama išdėstytus argumentus teisėjų kolegija nusprendžia, kad Lietuvos apeliacinis teismas, atmesdamas suinteresuoto asmens argumentus dėl Arbitražo teismo sprendimo prieštaravimo viešajai tvarkai, teisingai aiškino ir taikė Niujorko konvencijos V straipsnio 2 dalies b punktą.

Dėl suinteresuoto asmens teisės būti išklausytam pažeidimo (Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies b punktas)

57. Pagal Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies b punktą, arbitražo sprendimą pripažinti ar vykdyti gali būti atsisakyta, jei pateikiami įrodymai, kad pusei, prieš kurią padarytas sprendimas, nebuvo reikiamai pranešta apie arbitro paskyrimą ar apie arbitražo nagrinėjamą arba dėl kitų priežasčių ši pusė negalėjo pateikti savo pasiaiškinimų.
58. Kasacinis teismas yra išaiškinęs, kad asmenys gali būti laikomi praradusiais teisę pateikti paaškinimus arbitražo procese esant šiuurkštiems proceso pažeidimams, pavyzdžiui, tais atvejais, kai jie nėra tinkamai informuoti apie arbitro paskyrimą ar arbitražo teismo posėdžio datą, t. y. tokiems pažeidimams, dėl kurių asmenys apskritai netenka galimybės pateikti savo paaškinimus arbitražo teismui. Toks siauras išimties aiškinimas grindžiamas Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimo pripažinimo ir vykdymo V straipsnio 1 dalies b punktu. Taigi, šalims turi būti sudarytos tinkamos galimybės pateikti paaškinimus, o pasinaudoti tokia galimybe yra šalių teisė (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. gegužės 19 d. nutartis byloje Nr. 3K-3-289/2014).
59. Lietuvos apeliacinis teismas skundžiamoje nutartyje pažymėjo, kad suinteresuotas asmuo neneigia, jog apie Arbitražo teisme nagrinėjamą bylą jam buvo pranešta, tačiau teigia, jog neva įgaliojamam asmeniui nesudaryta galimybė dalyvauti ginčo nagrinėjime. Pasak suinteresuoto asmens, jo atstovas, Rusijos pilietis A. B., dėl nuo jo nepriklausančių techninių kliūčių negalėjo laiku atvykti į arbitražo vietą, apie tai telefonu informavo arbitrus, tačiau bylos nagrinėjimas nepagrįstai nebuvo atidėtas ir byla išnagrinėta atstovui nedalyvaujant, tokiu būdu nepagrįstai apribojant jo teisę pateikti Arbitražo teismui paaškinimus. Teismas padarė išvadą, kad šie argumentai nesudaro pagrindo atsisakyti pripažinti Arbitražo

sprendimą vadovaujantis Niujorko konvencijos V straipsnio 1 dalies b punktu, nes suinteresuotas asmuo nenurodė ir nepagrindė, kokios būtent techninės kliūtys sutrukdė jo įgaliotam atstovui atvykti į ginčo nagrinėjimą. Be to, Arbitražo sprendime nurodyta aplinkybė dėl padarytos pertraukos posėdžio metu, atsižvelgiant į suinteresuoto asmens atstovo prašymą, tačiau kartu pažymėta, jog atstovas posėdyje taip ir nepasirodė.

60. Kasaciniame skunde suinteresuotas asmuo nurodo, kad teismas nepagrįstai nutarė pripažinti ir leisti vykdyti Arbitražo sprendimą, priimtą pažeidus jo teisę būti išklausytam, nesudarius realios galimybės išdėstyti savo poziciją, nesutikimą su pareiškėjos reikalavimais. Arbitražo teismas, suinteresuoto asmens vertinimu, nedėjo net minimalių pastangų tam, kad būtų užtikrinta bylos šalies – suinteresuoto asmens – teisė būti išklausytai arbitražo byloje. Šie suinteresuoto asmens argumentai teisėjų kolegijos taip pat pripažįstami nepagrįstais.
61. Arbitražo sprendime nurodytos šios teisškai reikšmingos aplinkybės: buvo imtasi būtinų priemonių atsakovui (šioje byloje – suinteresuotam asmeniui) tinkamai informuoti apie ginčą, žodinio bylos nagrinėjimo laiką ir vietą; visa korespondencija siųsta atsakovo adresu, kurį ieškovas nurodė ieškinyje ir kuris sutampa su Sutartyje nurodytu adresu; atsakovui išsiųstas 2022 m. vasario 22 d. raštas, kuriuo jis informuotas apie pateiktą ieškinį ir pasiūlyta pateikti per Arbitražo taisyklių nustatytą terminą rašytinius paaiškinimus dėl ieškinio, pridėtas ieškinyje ir jo priedai; šiuos dokumentus atsakovas gavo 2022 m. vasario 23 d., tačiau atsiliepimo į ieškinį nepateikė; pranešimas apie žodinio bylos nagrinėjimo 2022 m. gegužės 30 d. laiką ir vietą atsakovui išsiųstas 2022 m. balandžio 15 d. raštu, įteiktas 2022 m. balandžio 25 d. Arbitražo teismas šių aplinkybių pagrindu nusprendė, kad atsakovui buvo tinkamai pranešta apie ieškinį ir žodinį bylos nagrinėjimą. Prašymo dalyvauti žodiniame bylos nagrinėjime naudojant vaizdo konferencijų sistemas atsakovas nepateikė.
62. Arbitražo sprendime taip pat nurodyta, kad atsakovo atstovas telefonu informavo apie savo ketinimą dalyvauti žodiniame bylos nagrinėjime 2022 m. gegužės 30 d., tačiau į posėdį neatvyko nei per pertrauką, kuri truko 1 val. (vietoje 30 minučių, kaip prašė atsakovo atstovas), nei posėdyje, toliau vykusiam po pertraukos. Taigi atsakovui jo prašymu buvo suteikta papildoma galimybė dalyvauti žodiniame bylos nagrinėjime, tačiau šia galimybe jis nepasinaudojo. Arbitražo teismas rėmėsi Arbitražo taisyklių 30 straipsnio 4 punktu, pagal kurį šalies, kuriai buvo tinkamai pranešta apie žodinio bylos nagrinėjimo laiką ir vietą, neatvykimas netrukdo nagrinėti bylą ir priimti arbitražo sprendimą, nebent šalis iš anksto raštu paprašo atidėti žodinį bylos nagrinėjimą dėl priežasties, kurią trečiųjų teismas pripažįsta pateisinama. Konstatavęs, kad buvo imtasi visų priemonių siekiant užtikrinti atsakovo procesines teises dalyvauti ir pareikšti poziciją žodiniame bylos nagrinėjime, atsakovas tokiais teisėmis nepasinaudojo, Arbitražo teismas nusprendė bylą nagrinėti atsakovui (jo atstovui) nedalyvaujant.
63. Atsižvelgdama į šias byloje nustatytas aplinkybes teisėjų kolegija pripažįsta pagrįsta Lietuvos apeliacinio teismo išvadą, kad suinteresuotas asmuo nepagrindė, jog nagrinėjamu atveju buvo padarytas šurkštus proceso pažeidimas. Bylos duomenys neleidžia daryti išvados, kad suinteresuotam asmeniui (jo atstovui) buvo trukdoma dalyvauti 2022 m. rugpjūčio 5 d. posėdyje ar kad jam nebuvo objektyvios galimybės Arbitražo teismui pateikti savo poziciją dėl ginčo raštu dar iki posėdžio (asmeniškai ar per atstovą). Arbitražo teismo pareiga užtikrinti bylos šalies teisę būti išklausytai arbitražo byloje negali būti aiškinama neatsižvelgiant į pačios bylos šalies procesinį elgesį ir jos pareigą veikti rūpestingai bei rūpintis nagrinėjamo ginčo eiga.

Dėl bylos procesinės baigties ir bylinėjimosi išlaidų

64. Apibendrindama išdėstytus argumentus teisėjų kolegija konstatuoja, kad kasacinio skundo argumentai neteikia pagrindo panaikinti ar pakeisti skundžiamą Lietuvos apeliacinio teismo nutartį, todėl ji paliekama nepakeista, o suinteresuoto asmens kasacinis skundas atmetamas (CPK 359 straipsnio 1 dalies 1 punktas).
65. Pagal CPK 93 straipsnio 1 dalį šaliai, kurios naudai priimtas sprendimas, jos turėtas bylinėjimosi išlaidas teismas priteisia iš antrosios šalies, nors ši ir būtų atleista nuo bylinėjimosi išlaidų mokėjimo į valstybės biudžetą. Netenkinus kasacinio skundo, suinteresuotam asmeniui bylinėjimosi išlaidos neatlygintinos.
66. Pareiškėja, pateikusi atsiliepimą į suinteresuoto asmens kasacinį skundą, prašė priteisti bylinėjimosi išlaidų atlyginimą, tačiau nepateikė kasaciniam teismui įrodymų, kurie patvirtintų, kad tokių išlaidų buvo patirta. Dėl nurodytų priežasčių teisėjų kolegija neturi pagrindo spręsti klausimo dėl bylinėjimosi išlaidų pareiškėjai atlyginimo.
67. Kasacinis teismas nepatyrė išlaidų, susijusių su procesinių dokumentų įteikimu, todėl šių išlaidų atlyginimo priteisimo klausimas nesprendžiamas.

Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 362 straipsnio 1 dalimi,

n u t a r i a :

Netenkinti suinteresuoto asmens uždarnosios akcinės bendrovės „Baltijos unigrupė“ (j. a. k. 304226697) prašymo stabdyti kasacinės bylos nagrinėjimą.

Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2022 m. gruodžio 20 d. nutartį palikti nepakeistą.

Ši Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis yra galutinė, neskundžiama ir įsiteisėja nuo priėmimo dienos.

Teisėjai

Goda Ambrasaitė-Balynienė

Artūras Driukas

